

Hamit Duran

MUSLIMANËT NË ZVICËR*

Në referatin tim dëshiroj të raportoj mbi Islamin dhe muslimanët në Zvicër duke mos pretenduar se do të jem i plotë, nga arsyeja se njëherit do të përqëndrohem kryesisht në Zvicrën gjermanofone.

Dëshiroj të filloj me një pasqyrim të shkurtër të përmbajtjes së referatit tim. Atë, në thelb, e kam ndarë në katër pjesë. Do të filloj me një shkëputje të shkurtër historike, e cila do të na sjellë deri në ditët e sotme. Në pjesën e dytë do të hyj paksa më gjerësisht në format e organizimit të muslimanëve në Zvicër. Në pjesën në vazhdim do të merrem disi me praktikën e jetës islame në Zvicër: cilat janë problemet në sferën private dhe publike me të cilat ne muslimanët ballafaqohemi gjithnjë. Këtu nuk do të hyj fort në detaje. Përmbyllja paraqet kryesisht një vështrim të vogël mbi ardhmërinë e mundshme të muslimanëve në Zvicër.

1. Historiku i Islamit dhe muslimanëve në Zvicër

Kush do të kishte menduar se Islami qysh para më se 1000 viteve është paraqitur për herë të parë në Zvicër? Këtë dëshiroj ta dëshmoj me disa shembuj të zgjedhur nga historia. Sa për fillim, diçka lidhur me termin 'saracen', i cili gjithnjë na del përpara në këtë kontekst. Kur bëhet fjalë për saracenët, burimisht nënkuptohet një popull që banonte në Arabinë veriperëndimore dhe në Gadishullin e Sinait. Në Mesjetë, me termin 'saracenë' përgjithësisht emërtoheshin pushtuesit arabë. Pastaj filloi të përdoret për të gjithë muslimanët, përfshirë edhe turqit.

Pikërisht me këta saracenë do të ndeshemi kur t'i hyjmë gjurmimit të historisë së zhvilluar në tokat zvicerane. Lidhur me këtë jo moti është botuar një libër që bart titullin *Die Sarazenen durchqueren die Alpen* (Saracenët i tejkalojnë Alpet) të autorit Jean-Pierre Sandoz. Disa nga faktet që unë do t'i theksoj në këtë kontekst, burojnë nga ky libër.

Në fillim duhet të përkujtojmë se kur bëhet fjalë për saracenët që e vizituan Zvicrën, në fakt duhet nënkuptuar maurët berberë, gjegjësisht muslimanët e Andaluzisë të cilët i përkisnin racës berbere të Afrikës Veriore. Për saracenët raportohet se ata para së gjithash kanë qenë vjedhës, plaçkitës e kusarë që i pritnin njerëzit në pusi. Që në vitin 936 të llogaritjes krishtere të kohës, pra aty kah viti 324 hixhri, sipas llogaritjes islame të kohës, raportohet për pushtimin e Bistumit të Kurit (Chur), me ç'rast duhet të jetë shkatërruar selia e ipeshkvisë dhe një pjesë e Graubindes të ketë rënë nën sundimin e saracenëve. Edhe në Wallis saracenët qysh herët paraqiten në skenë. Në vitin 940 është plaçkitur abacia Saint-Maurice në luginën Rhône.

Njohësit e Wallisit, në veçanti të luginës së Saasit, duhet ta njohin Allalinhornin. Konsiderohet që edhe ky emër ka prejardhje muslimane, që në të vërtetë rrjedh prej fjalës arabe 'al-ain', që ka kuptimin 'burim, gurrë, krua'. Në rrëzë të Allalinhornit shtrihet fshati Saas Almagell. Edhe kjo konsiderohet se ka prejardhje arabe: 'al-mahall', që ka kuptimin 'vend,

* Kjo ligjëratë është mbajtur me rastin e Kongresit I të MMS-së (Muslime, Musliminnen der Schweiz), më 3 dhjetor 1995, në hotelin Spirgarten në Zürich.

vendbanim, mëhallë, lagje'. Ky është fshati më i lartë në luginën e Saasit, ndaj dhe me siguri ka qenë qendër e saracenëve, në njëfarë mase ka qenë një rrip midis Italisë dhe Zvicrës.

Diçka më i njohur është lokaliteti Pontresina. Ai për herë të parë paraqitet në analet e historisë në vitin 1139 dhe përsëri lidhur me saracenët, të cilët asokohe mbase do ta kenë plaçkitur. Ky qëndrim hidhet poshtë si qesharak nga disa historianë, p.sh. nga Victor Stupan në librin e tij *Pontresina*. Sidoqoftë, në këtë kontekst për ne me rëndësi është që të mbajmë mend se vërtet në këto vise kanë qëndruar muslimanët.

Në shek. XVIII Zvicra përsëri na paraqitet në kontekst me Islamin, në të vërtetë me personalitetin e Johann Ludwig Burckhardt-it, i cili rrjedh nga një familje e vjetër dhe e njohur fisnike e Baselit dhe i cili në vitet 1809-1816 me emrin 'Shejh Ibrahim' dhe me porosi të Shoqatës Londinezo-Afrikane ndërmerr një ekspeditë kërkimore-shkencore në Siri, Arabi, Egjipt dhe Nubi.

T'i kthehemi tani historisë më të re. Kah fundi i viteve 1940 në Zvicër vijnë turqit e parë. Këtu bëhet fjalë para së gjithash për elitën e atëhershme të cilët u shkolluan nëpër shkolla të larta të këtushme, pjesërisht me përkrahje shtetërore. Pas përfundimit të studimeve shumica prej tyre u kthyen përsëri në Turqi, shumë pak mbetën këtu.

Në fillim të viteve '60 deri kah mesi i të 70-tave ndodh ardhja kryesisht e 'gastarbeiterëve' (punëtorëve mysafirë) turq, të cilët pasi i tërheqin me vete edhe familjet e tyre, vendosen në Zvicër për një kohë më të gjatë. Edhe pse shumica prej tyre në fillim planifikonin të qëndronin këtu vetëm 2-3 vjet, mirëpo tani në ndërkohë janë bërë, jo rrallë, edhe nga 30 vjet.

Në bazë të regjistrimit të popullsisë të vitit 1990, numri i muslimanëve në Zvicër sillet rreth 152 000, prej të cilëve rreth 7 700 ishin me origjinë zvicerane. Nga disa njohës vlerësohet se në ndërkohë kjo shifër është rritur diku deri në 200 000, që paraqet një pesëfishim që nga viti 1970.

Si shpërndahen muslimanët në Zvicër shikuar nga aspekti gjeografik? Në pjesën gjermanishtfolëse të Zvicrës kryesisht gjenden muslimanë nga Turqia dhe ish Jugosllavia. Kjo shihet nga fakti se shumica e xhamive, larg njëra-tjetrës në këtë regjion, janë në duar të turqve. Në pjesën frankofone janë arabët nga Afrika Veriore dhe Lindja e Afërt, kurse në Tessin banojnë relativisht pak muslimanë. Lidhur me këtë duhet shënuar se edhe te ne muslimanët ekziston një lloj hendeku ndërmjet Zvicrës gjermanofone dhe asaj frankofone. Edhe ndër muslimanët e Zvicrës, një vijë ndarëse e imagjinuar kalon aty diku përmes Bernit. Nga njëra anë, kjo është rezultat i prejardhjes së ndryshme të muslimanëve, e nga ana tjetër edhe nga barriera gjuhësore. Muslimanët nga Afrika Veriore flasin frengjisht dhe një arabishtë komike – ashtu siç dëshiroj ta formuloj unë këtë. Turqit e Zvicrës gjermanofone edhe pas tridhjetë viteve pothuajse nuk e flasin gjermanishten, e të mos bëjmë fjalë për arabishten apo frengjishten.

2. Format e organizimit të muslimanëve

Në kuadër të kësaj kumtese natyrisht është e pamundur të shkohet në detaje e të trajtohen të gjitha bashkësitë islame. Prandaj, këtu dëshiroj t'i prezantoj vetëm institucionet më të rëndësishme, ku gjithashtu do të kufizohem në Zvicrën gjermanofone, pasi atë e njoh më së miri. Në fillim dua të cek se te muslimanët vendi i zakonshëm për takim është xhamia (arab. *mesxhid*). Në bazë të origjinës, xhamia nuk ka qenë vend vetëm për t'u falur e lutur, por edhe shkollë, universitet, spital ku kanë gjetur përkujdesje shpesh edhe të sëmurët mentalë, pastaj kuzhinë për të varfërit etj. Tani kjo shumëllojshmëri për fat të keq nuk haset më në

vendet muslimane, e jo se jo këtu në Evropë. Në Zvicër shfrytëzohen shumë më tepër se 100 lokale si xhami,* prej të cilave vetëm në Zürich mbi 10, "në qytetin më të madh islam në Zvicër" – citat i Peter Wittwerit, ish udhëheqës i Qendrës koordinuese ndërqytetare për çështje të të huajve.

Si formë juridike e organizimeve në të shumtën e rasteve zgjedhet shoqata, sepse e drejta mbi shoqatat në Zvicër është shumë liberale. Shoqatat mund të themelohen e të shpërbëhen pa marrë vesh kush tjetër përpos të pranishmëve. Ngandonjëherë ndodh që shoqata të regjistrohet në regjistrin tregtar, mirëpo kjo paraqet një përjashtim të rrallë. Krahas shoqatave ndonjëherë për formë organizimi zgjedhet edhe fondacioni, ndërsa shoqëria / kooperativa, që te zviceranët është një formë shumë e preferuar për ndërmarrjet vetëfurnizuese, te muslimanët është praktikisht e panjohur. Financimi bëhet kryesisht nga kontributet e anëtarëve dhe nga dhuratat. Kjo ndodh edhe me shoqatat proqeveritare. Vetëm në raste të jashtëzakonshme xhamitë financohen nga qeveritë (p.sh. xhamia e Gjenevës).

Përveç xhamive ekzistojnë edhe të ashtuquajturat *tarikate*, d.m.th. rende islame, që edhe në Zvicër janë aktive. Për shembull i këtillë është tarikati që udhëhiqet nga Shejh Nazim el-Kibriusi si dhe *tarikati Nakshibendi*, që i takon njërit prej tarikateve më të vjetra sufite, mistike islame. Karakteristike për këto tarikate është se në të shumtën e rasteve ato përqëndrohen rreth një personi, rreth udhëheqësit të tarikatit të quajtur *shejh*, dhe në bazë të orientimit të tyre mistik ushtrojnë një forcë të madhe tërheqëse të rinjtë evropianë. Në prezentimet e mia unë nuk do të hyj më thellë në këto forma të shoqërizimeve islame, nga arsyeja se depërtimi te to edhe për ne muslimanët nuk është gjithnjë aq i thjeshtë.

Për t'u kthyer në xhamitë "e zakonshme", mund të bëjmë një ndarje të përgjithshme të institucioneve të ndryshme në bazë të kriterëve vijuese: ndarje në bazë të nacionalitetit ose përkatësisë etnike dhe një shkallë më poshtë në bazë të bindjeve politike. Shumica e shoqatave dhe fondacioneve janë pak a shumë në kontakt të ngushtë me lëvizjet në vendlindje. Të këtilla janë p.sh. *Fazilet Partisi* (Partia e virtytit) e turqve dhe *Ihvanul Musliminët* (Vëllezërit muslimanë) tek arabët. Këtu duhet bërë dallimin midis shoqatave të cilat fuqishëm angazhohen politikisht dhe atyre që deklarohen si apolitike dhe që kufizohen në sferën private të jetës islame. Me këtë rast nuk do të futem më thellë në shumëllojshmërinë e organizatave islame. Kjo do t'i kalonte kufijtë e këtij raporti. Unë dua që me këtë rast të shënoj qartë se pikërisht xhamitë turke që pandehen si apolitike, në të vërtetë janë politike. Në të shumtën e rasteve këto shfrytëzohen nga qeveria turke për ta propaganduar Islamin shtetëror të Turqisë. Për fat të keq, midis xhamive të lëvizjeve të ndryshme shpesh edhe nuk ekzistojnë gjithaq kontakte. Përkundrajt kësaj, me kalimin e kohës janë krijuar edhe organizata ombrellë (kulmore), të cilat i shtjellojnë problemet që janë të përbashkëta për të gjithë muslimanët në Zvicër. Për këtë më shumë do të ndalem në pjesën e tretë të referatit tim. Që në vitin 1989 është themeluar "Gesellschaft der islamischen Organisationen in der Schweiz" (Shoqata e organizatave islame në Zvicër), shkurtimisht GIOS. Ajo në fillim numëronte nja 25 organizata të drejtimeve të ndryshme dhe nuk ndiqte qëllime politike. Qëllimi i saj ishte që gjeneratës së dytë e të tretë të emigrantëve muslimanë t'u ofrojë mundësinë e edukimit islam në gjuhën gjermane. Nga ana tjetër, kjo ishte si një adresë e parë për organizatat që kishin probleme me organet shtetërore. Ndoshta keni vërejtur se unë jam shprehur gjithnjë në kohën e kaluar. Kjo ka natyrisht arsyen e vet, ngase kohëve të fundit në GIOS nuk lëviz gjë.

Në vitin 1994, pavarësisht prej GIOS-it u themelua MMS-ja (Muslime, Musliminnen der Schweiz – Muslimanët dhe muslimanet e Zvicrës). Pastaj do të veçoja edhe "Dachverband der

* 10-15 viteve të fundit dukshëm është shtuar edhe numri i xhamive shqiptare, diku mbi 45 xhami; pastaj ato boshnjake dhe të muslimanëve që flasin gjuhën maqedone, etj. – (R. N.).

islamischen Gemeinden in Zürich" (Lidhja kulmore e bashkësive islame në Zürich), që u themelua në tetor të vitit 1995 dhe së cilës i takojnë të gjitha Bashkësitë islame të Zürichut. Kjo lidhje paraqitet si përfaqësuese e muslimanëve të Zürichut në raport me qytetin dhe kontraktin me të për ngritjen e një qendre të madhe islame në Zürich si dhe zgjidhjen e problemit të varrimit. Lidhje të ngjashme kulmore ekzistojnë edhe nëpër qytete të tjera zvicerane.*

Pavarësisht prej xhamive në Zvicrën gjermanofone ekzistojnë edhe dy revista islame në gjuhën gjermane. Njëra është "Die Barmherzigkeit" ('Mëshira'), e cila për herë të parë në dritë ka dalur në vitin 1990 dhe e cila mëton të jetë si një platformë e muslimanëve që flasin gjermanisht. Në moment ajo përbëhet nga tetë faqe A4 dhe del diku katër herë në vit. Jo prej moti ekziston edhe një revistë për fëmijë e quajtur "Die Oase-Al-Waha" ('Oaza'). Ajo tenton që përmes historisë dhe lojërave fëmijëve muslimanë t'ua sjellë sa më pranë fenë e tyre.*

Për fund dëshiroj të përmend se çdo vit mbahet nga një kamp fundjave për familjet muslimane. Kjo para së gjithash u ofron familjeve zvicerane, familjeve të tjera nga e gjithë Zvicra ose nga vendet fqinje, mundësinë që të njihen dhe të këmbëjnë përvojat e tyre. Përveç kësaj, këtu nuk mungojnë as referuesit e ftuar nga Zvicra, Gjermania dhe Austria me temat e tyre të zgjedhura, po as aktivitetet rekreative si alpinizmi e sporti.

3. Problemet e muslimanëve në jetën private dhe publike

Në pyetjen se a ndeshen muslimanët e Zvicrës me probleme, shpesh nga 'gastarbeiterët' dëgjojmë përgjigjen se shumë më thjeshtë e më kollaj është të jetosh si musliman në Zvicër sesa për shembull në Turqi. Kjo përgjigje në shikim të parë duket bindëse dhe e arsyeshme, sepse në disa të ashtuquajtura vende islame, lëshimi i mjekrës ose bartja e shamisë mjafton që në disa baza të gabuara njeriu të vihet nën hije ose fundja edhe të burgoset. Nëse unë këtë çështje e peshoj si duhet, vij në përfundimin se për ne muslimanët në Evropë në përgjithësi dhe në Zvicër në veçanti, ekzistojnë probleme të shtresuara krejt tjetërfare, do të kisha thënë që gati peshojnë më shumë sesa mendohet.

Njëherit, këtu ekziston një filozofi jete dhe prezantim vlerash krejt tjetër. Edhe pse Zvicra në të vërtetë është një vend krishter, kjo shumë pak ndjehet e vërehet në jetën e përditshme. Vlerat tipike krishtere si përkushtimi ndaj Zotit, dashuria ndaj tjetrit, gjithnjë e më tepër kalojnë në prapaskenë, duke u bërë vend vlerave 'moderne' si kapitalizmit, egoizmit dhe sekularizmit. Ne muslimanët pra jetojmë në mesin e një bote, ku përparësinë më të lartë e kanë të mirat materiale, kurse për ne muslimanët në radhë të parë vijnë vlerat shpirtërore. Ne shohim se si familja, e kërcënuar dhe e sulmuar nga egoizmi, gjithnjë e më tepër shtyhet në prapaskenë, ndërsa për ne muslimanët familja dhe farefisnia janë elemente qendrore të jetës sonë. Pikërisht këtë pikë shumë mirë e ka formuluar z. Rohrbach, udhëheqës i sektorit për Lindjen e Mesme pranë Institutit zviceran për mirëbesim (Schweizerischen Kreditanstalt), në një kumtesë të tij të lexuar në Paulus-Akademie. Ai tha se një musliman punon aq kohë sa i duhet për të jetuar, ndërsa pjesën tjetër të kohës e investon në familje dhe në farefisni, sepse ai beson se ardhmëria nuk mund të ndërtohet vetëm me siguri materiale. Aq më tepër, ai beson

* E këtillë, p.sh., është "Dachverband islamischer Gemeinden der Ostschweiz und des Fürstentums Liechtenstein" (Lidhja e bashkësive islame të Zvicrës lindore dhe të principatës së Lihtenshtajnit), që është themeluar në mars 2003, në qytetin St. Gallen dhe e cila deri më tani ka inkorporuar në vete 17 bashkësi islame të këtij rajoni; pastaj "Vereinigung des Islamischen Organisationen ins Kanton Luzern" – VIOKL, e themeluar në vitin 2002 dhe që përfshinë 5 qendra islame, etj. – (R. N.).

* Në vitin 2003, në gjuhën shqipe ka filluar të botohet revista "El-Ahnaf", që mëton t'i shprehë idetë e shkollës juridike hanefite. Botuesi i saj është imami i Xhamisë shqiptare të St. Gallenit - (R. N.).

se shumë më me rëndësi është të ketë marrëdhënie të mira e të shëndosha me farefisin dhe me njerëzit e tjerë, të cilët pastaj do t'i dalin krah në rast nevojë e ngushtësie. Z. Rohrbach këtu erdhi në përfundimin se njeriu perëndimor do të bënte mirë po të punonte pak më pak dhe në vend të saj pak më tepër kohë t'i kushtonte familjes. Në anën tjetër, ai mendonte se muslimanëve do t'u bënte mirë sikur të punonin diçka pak më tepër sesa u nevojitet për jetë, që edhe në këtë mënyrë t'i gëzonin familjet e tyre. Me këtë pajtohem plotësisht. Ndoshta me këtë rast do të shtoja se ai me këtë ka patur për qëllim muslimanët që jetojnë në Lindje. Tani, një problem tjetër që është aktualizuar kohëve të fundit, është tendenca e njohur e Perëndimit që Islamin gjithnjë e më tepër ta rishpërdorjë si një tablo armiqësore "të vjetër". Unë jam i mendimit se Islami gjithnjë ka qenë tablo armiqësore e Perëndimit, e cila kokhë pas kohe është shtyrë në prapaskenë nga tablo të reja armiqësore. Të përkujtojmë se pikërisht para 900 viteve, më saktë në vitin 1095, papa Urbani II në Sinodin për Clermont-Ferrandin, pati bërë thirrje për kryqëzata kundër "të pafeve". Kryqëzata e fundit, e shtata, është zhvilluar në vitin 1270, gjegjësisht gati 200 vjet më vonë.

Kur në prill të vitit 1995 në Oklahoma-City të SHBA-ve shpërtheu një bombë prej së cilës gjetën vdekjen afro 200 persona, nëpër mediat perëndimore filloi të dyshohej se mos kjo do të ishte një akt i muslimanëve terroristë, derisa për tmerim të shumë amerikanëve doli se ishte akt i kryer nga një amerikan. Ky është ndoshta njëri nga shembujt më të paskrupullt e më të padëgjuar se si muslimanët janë të parët që fajësohen për vepra të këqija. Por unë jam i mendimit se arsye kryesore për këtë qëndrim është një mosnjohuri e pabesueshme mbi Islamin. Kjo është prezente në radhë të parë në vetë Perëndimin, i cili më me dëshirë u drejtohet të ashtuquajturve "ekspertë të Islamit" – këtu nuk do të përmendi emra – në vend që të informohen nga vetë muslimanët. Thënë sinqerisht, nëse unë dëshiroj të di diçka për Krishterizmin, atëherë nuk shkoj te ndonjë ekspert i Krishterizmit që është musliman – as që e di se ku do ta gjeja një të tillë – por u drejtohem bashkëqytetarëve të mi të krishterë ose ndonjë prifti. Nga ana tjetër, kjo është prezente edhe te ne vetë muslimanët, që shumë pak punë publike bëjmë, shumë rrallë mbajmë "ditë të dyerve të hapura" në xhami ose diçka të ngjashme. Kësaj duhet shtuar edhe faktin që shumica e punëtorëve mysafirë muslimanë nga vetë njohja e pamjaftueshme e gjuhës, nuk janë në gjendje të japin informacione mbi fenë e tyre. Neve muslimanëve shumë na dëmton edhe morali i dyfishtë i Perëndimit, i cili gjithnjë e më shumë po duket në Perëndim. Mendoj që shprehjet si Lufta e Gjirit, ish Jugosllavia, Algjeria, Iraku etj., mjaftojnë për të treguar se çka dua të them. Ne muslimanët vëmë re se për ne nuk vlejnë të njëjtat kritere, sikur për pjesën tjetër të botës. Nëse një muslimani i bëhet padrejtësi, ekziston gadishmëria që kjo të anashkalohet e injorohet, çka nuk është rasti i njëjtë kur janë pyetje të krishterët apo çifutët.

Natyrisht se çdo musliman ka nga ndonjë problem në vendin e punës, në shkollë etj., qofshin këto të bëjnë me lutjet ditore (namazet), të cilat sidomos dimrit bien në kohë të punës, qofshin me agjërimin e Ramazanit apo me bartjen e shamive, që gjithnjë e më shumë shpie te sulmi ndaj muslimaneve të reja. Sigurisht që një pjesë e këtyre problemeve mund të zgjidhen nëse Islami përfundimisht njihet zyrtarisht si fe. Atëherë me siguri që do të gjendeshin zgjidhje të thjeshta për edukimin dhe arsimimin e fëmijëve, për blerjen e mishit hallall, për varrimin e muslimanëve nëpër varrezat e tyre si dhe probleme të ngjashme me këto.

Përfundimisht në këtë kontekst desha ta theksoj një tjetër problem, që për mua është qëndror, e kjo është mungesa e njohjes së muslimanëve me fenë e tyre. Lidhur me këtë duhet ta kemi të qartë se shumica e punëtorëve mysafirë, sidomos ata nga Turqia, kanë ardhur në Perëndim pa ndonjë edukatë e arsimim bazë mbi Islamin dhe vetëm këtu, pas një shoku kulturor të shumëcitur, kanë filluar të rivetëdijësohen për besimin e tyre. Natyrisht se jo të gjithëve, po një pjese të madhe, u është kujtuar kultura e tyre dhe kanë tentuar ta rijetësojnë atë. Meqë shumica prej tyre nuk kanë njohuri bazë, kjo ka shkaktuar që shumica prej tyre të mos mund të bëjnë dallimin midis detyrave fetare dhe traditave të mbështetura në kulturë.

Shumë gjëra që shikohen si islame, në fakt burojnë nga tradita e vendit prej nga vijnë dhe nuk kanë asnjë kuptim në kulturat e tjera islame. Këtu hyjnë, për shembull, pozita e gruas, martesat e vajzave të reja pa pëlqimin e tyre, toleranca ndaj djelmoshave dhe rreptësia ndaj vashave, e kështu me radhë.

4. Një vështrim mbi të ardhmen

Unë mendoj se prezentimet e mia kanë treguar qartë se Islami është bërë pjesë e fortë përbërëse e shoqërisë zvicerane. Si qytetarët ashtu edhe organet zvicerane duhet të ballafaqohen me muslimanët këtu në vend, deshën apo s'deshën. Këtu duhet një ndjeshmëri shumë e hollë dhe një sinjeritet nga të dyja palët. Paraqitjet me "unë kam të drejtë" dhe "unë e di më së miri", janë gjithsesi të pavend sikurse qortimi i klisheve e paragjykimeve të parafabrikuara. Të dyja palët duhet t'i pranojnë e njohin tjetërsitë dhe dallimet e njëra-tjetrës, edhe pse jo gjithmonë mund t'i kuptojnë e kapin këto. Për t'i kuptuar muslimanët vërtet ashtu si janë, duhet që edhe të tjerët të jenë muslimanë në zemrat e tyre. Mendoj se e njëjta vlen edhe për Krishterizmin. Në këtë kontekst dëshiroj edhe një herë ta citoj z. Wittwer. Ai ka thënë se qyteti i Zürichut është përcaktuar për integrimin e jo asimilimin e muslimanëve. Besoj se ky është një përcaktim që shkon në drejtim të mbarë.

Edhe hapi i njohjes zyrtare të Islamit bëhet gjithnjë e më i pashmangshëm. Sikurse thash më herët, kjo do të ndihmonte në zgjidhjen e shumë problemeve urgjente. Përveç kësaj, kjo do t'i thjeshtësonte edhe marrëdhëniet e organeve shtetërore me muslimanët. Së fundi, jam i bindur se është e pakushtëzueshme që opinionit t'i ofrohet një tablo e padeformuar mbi Islamin dhe muslimanët. Kjo, nga njëra anë, do të bëhej nga pala e muslimanëve përmes manifestimeve të ndryshme dhe kontakteve të dendura personale. E nga ana tjetër, do të duhej edhe përkrahja e autoriteteve dhe mediave. Unë do t'i kisha lutur këta me këmbëngulësi që të lirohen nga paragjykimet dhe klishetë e paramenduara dhe t'u drejtohen vetë muslimanëve e jo të vetëquajturve "ekspertë të Islamit". Për këtë, natyrisht, duhet të tejkalohet njëfarë druajtje për të vendosur, për çka jam i bindur se do të paraqesë vetëm një pasurim për të dyja palët.

Nga gjermanishtja:

Xhelal Qazimi